

ПРАВО И ПОЛИТИКА

УДК 343(497.11)“20“

Српска политичка мисао

број 2/2014.

Оригинални
научни рад

год. 21. vol. 44.

стр. 195-217.

Наташа Делић

Правни факултет, Универзитет у Београду

РЕФОРМА ПОСЕБНОГ ДЕЛА КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА СРБИЈЕ: ПРОГРЕСИВНА ИЛИ РЕГРЕСИВНА РЕШЕЊА

Сажетак

Аутор у раду износи критички осврт на реформу посебног дела кривичног законодавства Србије. У првом делу рада, пажња је посвећена изменама и допунама које су извршене током 2009. године. У датом контексту разматрања, констатовано је да у овој фази реформу посебног дела кривичног права примарно дефинише неколико негативних карактеристика: прописивање тежих казни за велики број кривичних дела; наглашена криминализација тј. прописивање нових кривичних дела; одсуство како делимичне – сужавање и прецизирање криминалне зоне, тако и потпуне декриминализације и нарушавање јединства између одредаба општег и посебног дела кривичног права. У другом делу рада, аутор настоји да на теоријском плану конципира стратешки оквир за наставак изградње кривичног законодавства које би било утемељено на доследном поштовању основних принципа кривичног права, пре свега принципа законитости, и које би, у сваком погледу, могло да одговори потребама ефикасне кривичноправне заштите.

Кључне речи: Кривични законик Републике Србије, Посебни део Кривичног законика Републике Србије, реформа кривичног законодавства Србије.

Доношењем Кривичног законика из 2006. године¹⁾ почела је нова епоха у развоју српског кривичног законодавства тако што је наша земља добила модеран и савремен кривични законик који је настао као резултат свеобухватног критичког преиспитивања и анализе важећег нормативног система са аспекта начела законитости.

Међутим, даљи наставак изградње кривичног законодавства није ишао путем који је био трасиран решењима садржаним у овом законуку, која су настала уважавањем правне традиције и тековина савремене доктрине, као и прихватањем одређених компатибилних решења из појединих страних законика, пре свега, немачког.

Измене и допуне кривичног законодавства које су извршене током 2009. године (септембар и децембар),²⁾ у целини посматрано, у великој мери су деформисале постојећи систем кривичног права и довеле до његовог назадовања како у садржинском, тако и у легислативно-техничком смислу.

I

Када је реч о Посебном делу Кривичног законика, реформу из 2009. године суштински дефинише неколико карактеристика.

Прва и најтранспарентнија карактеристика јесте пооштравање прописаних казни за велик број кривичних дела, прецизније речено, за једну трећину кривичних дела.³⁾ То значи да готово нема главе кривичних дела у којој није било интервенције ове врсте. Изузетак су само кривична дела против правног саобраћаја и кривична дела против безбедности рачунарских података. Најдрастичнији пример свакако су кривична дела против полне слободе код којих је измењено готово двеста казних распона. Иако у овој глави има и кривичних дела код којих је пооштравање прописане казне извршено само повећањем посебног минимума или само повећањем посебног максимума или (правно необјашњивим) кумулирањем казне затвора и новчане казне, у највећем броју случајева дошло

1) *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/08 – испр. 107/05 испр.

2) *Службени гласник РС*, бр. 72/09 и *Службени гласник РС*, бр. 11/09.

3) Како се истиче, реч је о заштравању репресије која је у толикој мери изражена да се може говорити о томе да је направљен заокрет ка тоталитаризму и остваривању ко зна којих циљева, а не о сузбијању криминалитета и настојању да се, евентуално, судска пракса усмери на изрицање строжих санкција. З. Стојановић, „Казнена политика у Србији: сукоб законодавца и судске праксе“, у: *Казнена реакција у Србији, Други део*, Београд, 2012, 11.

је до истовременог повећања посебног минимума и посебног максимума. Када је реч о кривичним делима из других глава, у целини посматрано, највише корекција прописаних казни остварено је повећањем посебног максимума, а потом, у значајном броју, следи повећање и посебног минимума и посебног максимума.⁴⁾

Овакво парцијално повећање казних оквира у директној је супротности са начелом законитости које, поред осталог, захтева и да предвиђена казна буде прилагођена апстрактном степеном друштвене опасности сваког кривичног дела и да представља резултанту његових различитих облика. Прописани веома велики распони између посебних минимума и посебних максимума указују на арбитрарност и правну неутемељеност у њиховом одређивању и стварају проблеме у судској пракси. Све ово јесте последица „заблуде“ законодавца да се пораст одређене врсте криминалитета или криминалитета уопште, може спречити првенствено јачањем репресије. Истина је, међутим, да ефикасно кривично право подразумева рационално постављене границе кривичноправне принуде и успостављање баланса између нормативног система и његове практичне примене. Такође, истина је да ефикасно кривично право претпоставља и ефикасно деловање надлежних државних органа у смислу откривања кривичних дела и санкционисања учинилаца.

Прихваћене казнене оквири у нашем законодавству, осим великих распона, карактерише и њихов велик број, што такође одражава непостојање реалних критеријума приликом њиховог прописивања. И овде је у питању очигледно кршење начела законитости које се у сфери кривичних санкција изражава, са једне стране, у конципирању система кривичних санкција као и система казни, а, са друге стране, у њиховом прописивању за поједина кривична дела.

Квалитетно разрађен и реално постављен систем прописаних казни за поједина кривична дела претпоставља мањи број законских оквира са великом дисперзијом кривичних дела унутар постојећих оквира јер се само на тај начин може успоставити склад између прописаних казни на свим нивоима: на нивоу конкретног кривичног дела – између казни које су прописане за његове поједине облике, затим, на нивоу казни прописаних за поједина кривична дела унутар једне главе кривичних дела и, најзад, на нивоу посебног дела кривичног законодавства у односу на казне прописане за кривична дела систематизована у различитим главама, а која имају

4) Детаљне статистичке податке вид. Д. Миладиновић-Стефановић, *Редовно одмеравање казне у кривичном праву*, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013, 327–337.

једнак или приближно једнак степен апстрактне друштвене опасности.⁵⁾

Друга карактеристика јесте наглашена криминализација, тј. прописивање нових кривичних дела. С тим у вези, може се запазити да се нова кривична дела прописују углавном у оним областима где кривично право показује своју неефикасност и где не долази до примене постојећих инкриминација или где се настоји да се у потпуности и некритички испуне обавезе преузете потписивањем одређених међународних конвенција.⁶⁾

Истину говорећи, повећање броја инкриминација у кривичном законодавству не мора увек да представља ширење обима кривичноправне принуде, јер тај обим не зависи једино од броја кривичних дела у закону, већ од садржине обухваћене предвиђеним инкриминацијама. Наиме, и мањим бројем инкриминација може се обухватити веома обимна садржина уколико су законски описи кривичних дела непрецизни и превише уопштени.

У том смислу, наш законодавац је приликом уношења нових кривичних дела следио две негативне тенденције и на тај начин је, како у квантитативном, тако и у квалитативном смислу, интензивирао неоправдано ширење кривичноправне принуде.

Прва негативна тенденција обухвата прописивање непотребних кривичних дела, прописивање кривичних дела чији су законски описи већ обухваћени постојећим кривичним делима и прописивање кривичних дела код којих би се, с обзиром на степен њихове друштвене опасности или природу добра које се штити, потребна заштита могла обезбедити и на други начин, осим кривичноправном интервенцијом.⁷⁾

Друга негативна тенденција обухвата уношење законских решења која су нејасна и у немалом броју случајева недоречена.

5) Како се истиче, у овако постављеном систему прописивања и одмеравања казни нужно је да суд има одређену слободу која претпоставља релативно широка законска овлашћења. Међутим, при томе се не сме губити из вида да је, независно од тога колико су овлашћења суда законом широко постављена, одмеравање казне увек акт примене права, решавање једног правног питања, правно везана оцена која подлеже и контроли суда више инстанце. Сходно томе, акт судске оцене није, нити може бити акт апсолутно слободне и дискреционе оцене, већ примарно акт правно везане оцене. Н. Делић, „Забрана (искључење) ублажавања казне у одређеним случајевима“, у: *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, Четврти део*, Београд, 2010, 192. Вид. З. Стојановић, *Политика сузбијања криминалитета*, Нови Сад, 1991, 74–75. и Љ. Радуловић, *Криминална политика, Политика сузбијања криминалитета*, Београд, 1999, 133–140.

6) З. Стојановић, „Кривичноправни експанзионизам и законодавство Србије“, у: *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, Четврти део*, Београд, 2010, 35.

7) О легитимности, усмерености и границама кривичноправне заштите вид. З. Стојановић, *Кривично право, Општи део*, Београд, 2013, 71–77.

Илустративан пример за прописивање кривичног дела чије постојање нема своје криминално-политичко утемељење јесте кривично дело недозвољено коментарисање судских поступака (члан 336а КЗ) које је декриминализовао Закон о изменама и допунама Кривичног законика из 2012. године (ЗИД КЗ/2012).⁸⁾

Пример прописивања кривичног дела чији је законски опис садржан у неком постојећем кривичном делу и чија егзистенција нема функционално оправдање јесте кривично дело превара у осигурању (члан 208а КЗ) које је у потпуности обухваћено кривичним делом преваре (члан 208. КЗ) и уместо којег је, рецимо, по узору на немачко законодавство, требало прописати кривично дело осигураничке преваре (злоупотребе осигурања).

Према одредби параграфа 265. немачког законика кривично дело осигураничке преваре (*Versicherungsmißbrauch*) постоји у случају уништења, оштећења, сакривања или предаје другом осигуранику ствари у намери да се за себе или другог наплати осигураника сума. Радња извршења је уништење, оштећење, сакривање или предаја другом осигуранику ствари. У питању је кривично дело које за последицу има апстрактну опасност и довршено је окончањем радње извршења уз постојање одговарајуће намере. Објект радње јесте осигураника ствар. Сматра се да је ствар осигураника када је закључен правно ваљан уговор о осигурању. Субјективна обележја бића кривичног дела јесу умишљај и намера. Умишљај учиниоца, поред осталог, треба да обухвати и свест о радњи извршења као и свест о томе да се радња извршења предузима у односу на осигуранику ствар, тј. свест о својству објекта радње. Релевантан је само директни умишљај, што произлази из „субјективно постављеног циља у вези са предузимањем радње извршења“. При томе, како се наглашава, за постављање циља није довољна само антиципација повреде правног добра, потребно је више од тога – да је радња извршења предузета у циљу прибављања користи из те повреде. Намера да се за себе или другог наплати осигураника сума не мора да постоји приликом закључења уговора о осигурању, већ само приликом предузимања радње извршења. У теорији има мишљења да је законодавац код овог кривичног дела, и поред тога што је криминална зона доста широко постављена, неоправдано пропустио да, као и код других, сличних кривичних дела, пропише институт стварног кајања, који би овде, свакако, имао своје криминално-политичко оправдање. У вези са саизвршилаштвом код овог кривич-

8) *Службени гласник РС*, бр. 121/12. Вид. Н. Делић, „Кривична дела против правосуђа у светлу измена и допуна из 2009. године“, у: *Годишњак Правног факултета у Источно Сарајеву*, Источно Сарајево, 1/2010, 92–94.

ног дела, сматра се да у случају сакривања осигуране ствари код неког другог лица, то лице има својство саизвршиоца једино уколико је и код њега, као и код извршиоца, постојала „иницијална намера“, тј. ако су се претходно о томе договорили. Уколико претходни договор у том смислу није постојао, како се наводи, лице код кога је сакривена осигурана ствар одговараће у својству помагача за кривично дело преваре које је извршено у односу на осигуравајуће друштво. Сходно законској одредби, кажњив је и покушај овог кривичног дела јер се сматра да је, с обзиром на његову природу, оправдано проширење зоне кажњивости и на раније стадијуме. Будући да је у питању кривично дело апстрактне опасности, у обзир долази једино несвршени покушај кривичног дела.⁹⁾

У контексту прве поменуте негативне тенденције, пример непотребног ширења кривичноправне принуде у квантитативном смислу јесте, у номотехничком и криминално-политичком погледу, „контроверзно“ кривично дело неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ) које је као самостално кривично дело у наше законодавство унето је доношењем Закона о изменама и допунама Кривичног законика из септембра месеца 2009. године (ЗИД КЗ/2009/септембар). Од 2003. године до 2009. године неовлашћено држање опојних дрога било је предвиђено као посебан облик кривичног дела неовлашћене производње, држања и стављања у промет опојних дрога (члан 246, став 3).¹⁰⁾ Има мишљења да је увођење овог облика кривичног дела било резултат повлађивања законодавца ставовима који у односу на ову област постоје у нашој јавности. У питању је посредно кажњавање наркоманије и отуда дата инкриминација нема за циљ заштиту основних права човека и општих добара која су у функцији остваривања тих права. Другим речима, реч је о нелегитимној инкриминацији која је неспојива са схватањем права одраслог грађанина у демократском друштву на избор сопственог начина живота.¹¹⁾ У том смислу, треба рећи да Оквирна одлука Савета Европске уније 2004/757/ЈНА из 2004. године предвиђа да државе саме одлучују о томе да ли ће и на који начин регулисати и кажњавати – прекршајно или кривичноправно, држање опојних дрога за сопствену употребу. Може се приметити да је у државама Европске уније по том питању изражен

9) Schönke, Schröder, *Strafgesetzbuch, Kommentar*, München, 2001, 2149–2153.

10) Вид. Н. Делић, „Злоупотреба опојних дрога у светлу реформе кривичног законодавства“, у: *Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена*, Златибор, 2013, 350–356.

11) З. Стојановић, „Правно-филозофске концепције у Предлогу Кривичног законика Србије и Кривичном законнику Црне Горе“, у: *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна решења*, Будва, 2005, 12.

тренд декриминализације. Уколико се кажњавање и предвиђа, онда је то, по правилу, у прекршајној сфери. У мањем броју земаља које предвиђају ово кривично дело, одредбама процесног права за органе гоњења предвиђена су широка овлашћења за непокретање кривичног поступка у случају држања мање количине дроге. Општеприхваћен је став да овакав приступ првенствено доводи до знатног растерећења судске праксе, а тиме и до уштеде средстава која би се, уместо на репресивно, могла усмерити на превентивно деловање.

Према претходно реченом, друга негативна тенденција огледа се у прописивању кривичних дела чији су законски описи сувише уопштено постављени тако што су су приликом одређивања појединих обележја њихових бића (објективних или субјективних) коришћени неодређени и правно непрецизни појмови или су коришћени термини из свакодневног говора или из других области као што су техничке науке и сл., као и термини који су етимолошки или граматички неадекватни.¹²⁾

Као што је познато, начело законитости значи не само да кривична дела треба да буду унапред прописана законом већ и да њихови законски описи треба да буду „у највећој могућој мери“ прецизно одређени. Поменута „највећа могућа мера“ прецизности јесте баланс између апстракција и генерализација, са једне стране, и нужне казуистике, са друге стране. Да би се овај захтев испунио, тј. да би се приликом формулисања кривичних дела постигао степен прецизности и потпуности који обезбеђује стабилну основу за практичну примену законских решења, неопходно је да се законодавац користи појмовима и терминима који су логички, граматички и правно прецизни и, сходно томе, садржински јасни.

Када су у питању кривична дела чије законске формулације, у целини посматрано, представљају очигледан пример кршења захтева начела законитости у одређивању кажњивих понашања, ту на првом месту треба издвојити кривична дела навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама (члан 185а КЗ) и искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу (члан 185б КЗ). Наиме, код ових кривичних дела је услед лоших законских формулација, утврђивање постојања обележја бића, како објективних тако и субјективних, у пракси готово немогуће.

Надаље, када је реч о кривичним делима код којих није постигнут потребан степен прецизности приликом одређивања поје-

12) Нпр., „четристопедесет хиљада“ и „четристо педесет хиљада“.

диних обележја њихових бића, међу њима најпре има кривичних дела код којих су редефинисањем радње извршења додатно проширене већ недовољно јасно постављане границе њихових законских описа тако што је у алтернацији са постојећим могућим радњама предвиђена и радња чији је садржај тешко разграничити у односу на друге прописане радње, нпр., кривично дело убијање и злостављање животиња (члан 269. КЗ) код којег је предвиђено да радња извршења, поред повређивања, убијања и мучења, обухвата и „злостављање животиња на други начин“. Непрецизност законског описа овог кривичног дела огледа се такође и у непримереном коришћењу термина из свакодневног говора и, у том смислу, предвиђено је да својство извршиоца новог тежег облика кривичног дела, поред осталих, може имати и „домаћин борбе“ између животиња (став 3). Код извесног броја кривичних дела на непрецизан начин одређена су нека друга обележја бића. Тако је, рецимо, код кривичног дела угрожавања сигурности (члан 138. КЗ) предвиђено да се последица основног облика састоји у „угрожавању сигурности“, а да тежи облик постоји када је дело изазвало „узнемиреност грађана“. Тумачење ових крајње неодређених обележја бића додатно компликује и „значајније угрожавања спокојства грађана“ које се јавља као једна од две алтернативно предвиђене последице код кривичног дела насилничког понашања (члан 344. КЗ). Исто је и са кривичним делом трговина утицајем (члан 366. КЗ) код којег је једно од основних обележја његовог бића дефинисано као „друштвени положај или стварни или претпостављени утицај“ извршиоца.

У датом контексту разматрања, треба указати и на неадекватно коришћење појединих термина као што је, примера ради, термин „односно“, који се јавља у законским описима великог броја кривичних дела као и у самом називу кривичног дела фалсификовање знакова, односно државних жигова за обележавање робе, мерила и предмета од драгоцених метала (члан 245. КЗ). Такође, треба указати и на непотребно коришћење синонима приликом одређивања истог обележја бића код различитих кривичних дела. Пример за то јесте намера која се код извесног броја кривичних дела јавља као субјективно обележје бића, основно или допунско, и која се код неких кривичних дела, нпр., кривичног дела трговине људима (члан 388. КЗ) описно одређује тако што се наводи да се радња извршења предузима „у (одређеном) циљу“, док се код других кривичних дела, нпр., кривичног дела прављење, набављање и давање другом средстава за извршење кривичних дела против безбедности рачунарских података (члан 304а КЗ) наводи да се радња извршења предузима „ради“ вршења одређених кривичних дела из

главе кривичних дела против безбедности рачунарских података. Треба навести и непрецизно одређену формулацију код кривичних дела квалификованих тежом последицом где законодавац, у већини случајева, тежу последицу прописује користећи формулацију „тешке последице“, нпр., код кривичног дела угрожавање сигурности (члан 138. КЗ), док се само код три кривична дела, међу којима је и кривично дело омогућавање уживања опојних дрога (члан 247. КЗ), користи формулација „нарочито тешке последице“. Будући да се у теорији углавном сматра да би у оба случаја дати појам требало екстензивно тумачити, као и да не постоје јасно дефинисани критеријуми на основу којих би се вршило разликовање „тешких“ од „нарочито тешких“ последица, оправдано би било спровести језичко уједначавање и у свим случајевима користити формулацију „тешке последице“. Најзад, има и бланкетних диспозиција код којих је неопходно извршити потребно термилошко усклађивање, нпр., кривично дело уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићеног природног добра (члан 265. КЗ) код којег је објект радње основног облика кривичног дела дефинисан као „посебно“ заштићено природно добро иако Закон о заштити природе¹³⁾ приликом одређивања датог појма користи квалификатив „строго“.

За разлику од наглашене криминализације, декриминализација као значајан инструмент за обликовање кривичног права и дефинисање његовог односа са другим облицима друштвене реакције на друштвено опасна понашања, потпуно је маргинализована и сведена на укидање неколико кривичних дела, упркос томе што у каталогу прописаних кривичних дела постоји велик број кривичних дела код којих је неопходно сужавање и прецизирање криминалне зоне (делимична декриминализација), као и изван број кривичних дела која би требало укинути (потпуна декриминализација).

Када је реч о кривичним делима код којих је неопходна потпуна декриминализација, ту пре свега треба имати на уму кривична дела која су услед измењених друштвених прилика изгубила карактер друштвено опасних понашања и која се стога у пракси готово и не појављују. На првом месту, то су одређена кривична дела из групе кривичних дела против Војске Србије. Наиме, у протеклом периоду извршена је реорганизација Војске Србије и дошло је до битних промена у систему одбране. Сходно томе, већи број кривичних дела из ове групе постао је сувишан, а одређени број кривичних дела захтева критичко преиспитивање и суштинско ре-

13) *Службени гласник РС*, бр. 36/09, 88/10 и 91/10 – испр.

дефинисање. Примера ради, након доношења Закона о војној, радној и материјалној обавези из 2009. године¹⁴⁾ (ЗВРМО) и Одлуке о обустави службе војног рока, коју је Народна скупштина донела 15. децембра 2010. године, тј. након увођења професионализације Војске Србије и службе војног рока по принципу добровољности, прописивања обавезе увођења у војну евиденцију и службе у резервном саставу за лица која не желе да служе војни рок у Војсци Србије (члан 135, став 5. ЗВРМО), као и прекршајне одговорности за регрута или лице у резервном саставу које се без оправданог разлога не одазове одговарајућем позиву надлежног органа (члан 126. ЗВРМО), доводи се у питање оправданост постојања кривичног дела избегавање војне обавезе (члан 394. КЗ) као и још неких кривичних дела из ове главе.

Осим тога, потпуна декриминализација је потребна и код кривичних дела приликом чијег је прописивања законодавац погрешно проценио друштвену опасност неког понашања и занемарио чињеницу да би у датом случају, уместо кривичним правом, адекватније било реаговати неким другим средством, рецимо, прекршајним правом. Ту најпре у обзир долазе поједина кривична дела из групе кривичних дела против радних односа.

Треба рећи да је потпуно занемаривање декриминализације и афирмисање криминализације такође последица „заблуде“ законодавца да декриминализација, по природи ствари, увек води слабљењу протективне функције кривичног права што, наравно, није тачно будући да исто тако може водити и интензивнијој кривично-правној репресији у односу на тежа кривична дела.

Трећа карактеристика реформе посебног дела кривичног права исто тако везана је за прописивање нових кривичних дела и огледа се у нарушавању кохезије и функционалног јединства између одредаба општег и посебног дела, што би у наредној фази реформе свакако требало исправити. Наиме, у неким случајевима приликом прописивања основних или квалификованих облика кривичних дела у законски опис непотребно су инкорпорирани поједини општи институти кривичног права или су инкорпорирани на начин који није у складу са одговарајућим општим правилима. Тако је, рецимо, код кривичних дела прање новца (члан 231. КЗ) и трговина људима (члан 388. КЗ) као субјективно обележје њиховог бића прописан умишљај иако је у питању редовни облик кривичне, и при томе је дат његов непотпуни законски појам. Код ових кривичних дела, као и код кривичног дела прикривања (члан 221. КЗ), такође је неадекватно дефинисан и нехат. Код кривичног дела

14) *Службени гласник РС*, бр. 88/09.

спречавање и ометање доказивања (члан 336. КЗ) било је предвиђено да се кривично дело, осим применом силе или претње, може извршити и применом „другог облика принуде“ који, сходно општим правилима, не постоји. Исто тако, и код кривичног дела противправно уселење (члан 219. КЗ), супротно општој норми, било је предвиђено облигаторно одређивање одговарајуће обавезе приликом изрицања условне осуде.

II

Позитиван заокрет у реформи кривичног законодавства представља доношење ЗИД КЗ/2012 као и Закона о изменама и допуна Кривичног законика из 2013. године,¹⁵⁾ који је, поред осталог, имао за циљ да исправи техничке и суштинске омашке направљене претходним законима. Међутим, законом из 2012. године нису откљоњене неусклађености до којих је дошло поопштравањем казни за велик број кривичних дела и није извршена декриминализација кривичних дела у оним случајевима у којима кривичноправна интервенција није нужна и није оправдана. Ипак, значајан напредак у квалитативном смислу свакако представља увођење нових кривичних дела, посебно кривичног дела договарање исхода такмичења (члан 208б КЗ), кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица (члан 234. КЗ), кривичног дела злоупотреба у вези са јавном набавком (члан 234а КЗ) као и кривичних дела тероризма (чл. 391а, 391б, 391в, 391г и 393а КЗ).¹⁶⁾

Треба очекивати да ће наставак законодавне реформе ићи у правцу даље успешне изградње кривичног права које ће имати потенцијал да, у највећој могућој мери, одговори потребама ефикасне кривичноправне заштите, тј. потребама кривичноправне заштите која је прилагођена обиму, динамици и формама савременог криминалитета.

У односу на посебни део кривичног права, постизање датих циљева, осим заустављања негативног тренда кривичноправног експанзионизма¹⁷⁾ претпоставља и усвајање једне комплексне стратегије која би на одговарајући начин укључила већи број различитих мера, међу којима се по свом значају издваја неколико.

15) *Службени гласник РС*, бр. 104/13.

16) Вид. Н. Делић, *Нова решења у Посебном делу КЗ Србије*, Београд, 2014, 65–66, 76–78, 82–83 и 219–228.

17) З. Стојановић (2010), 45.

а) Преиспитивање постојања потребе за увођењем нових инкриминација, као што је примера ради, претходно поменуто кривично дело осигураничке преваре. Такође треба размотрити и могућност увођења кривичног дела срамоћења као и кривичног дела незаконитог богаћења.

Наиме, у складу са одредбом члана 14. ЗИД КЗ/2012, декриминализовано је кривично дело клевете (члан 171. КЗ). До брисања кривичног дела клевете дошло је првенствено под притиском јавности (пре свега новинарских удружења) међу којима влада мишљење да се овим кривичним делом ограничава слобода медија. Како се наводи, овако радикалном захвату допринела је и наша судска пракса која је неадекватно тумачила поједина обележја бића овог кривичног дела. Треба прихватити став да је решење требало тражити не у укидању овог кривичног дела, већ у одговарајућим изменама и допунама његовог законског описа. Једна могућност била је да се пропише основ искључења кривичног дела који би постојао у случају да је новинар или одговорни уредник поступао у складу са обавезом новинарске пажње која је ближе регулисана одредбом члана 3. Закона о јавном информисању.¹⁸⁾ То би значило да се новинар или одговорни уредник који поступа с обавезном новинарском пажњом не може сматрати извршиоцем кривичног дела клевете ни онда када је у средствима јавног информисања, обављајући своју професију, за другог износио или проносио нешто што је неистинито, а што може штетити части или угледу тог лица. Друга могућност била је да се у законски опис кривичног дела унесе услов да је учинилац знао да је оно што износи или проноси неистинито.¹⁹⁾

Уколико би се апстраховао значај ванправних аргумената за укидање кривичног дела клевете и ако би се прихватило да је једини рационални разлог потреба за растерећењем кривичног правосуђа, и даље остаје нејасно зашто је законодавац укинуо само клевету која је теже кривично дело, а оставио увреду.

Међутим, овде се могло размишљати и у другом, „европском“ правцу, а не у правцу прихватања англосаксонског модела према коме се заштита части обезбеђује искључиво путем грађанског права²⁰⁾ и у том смислу, по узору на решење из немачког пра-

18) *Службени гласник РС*, бр. 43/03, 61/05, 71/09, 89/10 – одлука УС и 41/11 – одлука УС.

19) З. Стојановић, „Да ли је Србији потребна реформа кривичног законодавства?“, *Crimen*, Београд, 2013/2, 127. и З. Стојановић, Д. Коларић, „Нова решења у Кривичном закону Републике Србије“, *Безбедност*, Београд, 3/2012, 22–23.

20) О бројним аргументима против укидања кривичног дела клевете (и увреде) вид. Б. Ристивојевић, „Негативна криминално-политичка кретања у материјалном кривичном

ва, поред постојећег кривичног дела клевете, које подразумева да се износи или проноси нешто што је неистинито, предвидети и још једну врсту клевете која би у садржинском смислу обухватала кривично дело „срамоћења“ (тзв. дифамација) које је предвиђено у параг. 186. КЗ Немачке.²¹⁾ Сходно законском тексту, кривично дело „Üble Nachrede“ постоји када се о неком лицу износи или проноси тврдња која је подобна да у односу на то лице изазове презир или да га јавно понизи, под условом да тврдња није таква да се може доказати њена истинитост. Тежи облик кривичног дела постоји ако је основни облик извршен јавно или растурањем списа. Радња извршења је изношење или проношење тврдње, под којом треба разумети изјаву којом се износи или проноси чињеница која се према сопственом убеђењу учиниоца представља као истинита. Та чињеница може бити сазната и посредно, од другог лица. Суштина кривичног дела садржана је у томе што се за неко лице износе или проносе одређене неповољне чињенице и, при томе, у тренутку предузимања радње извршења учинилац не зна поуздано да ли је та чињеница истинита или није. Треба сматрати да у контексту овог кривичног дела немогућност доказивања истинитости чињенице која се износи или проноси представља (негативан) објективни услов инкриминације. Сходно томе, кривично дело неће постојати уколико учинилац докаже истинитост чињенице коју је износио или проносио. Сматра се да је истинитост чињенице доказана ако је тачна „срж“ дате тврдње. Мишљење је да је на овај начин, поред заштите од срамоћења, обезбеђена и заштита права на слободу изражавања која је прокламована одредбом члана 10. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода из 1950. године.²²⁾

Када је у питању кривично дело незаконитог богаћења, које је садржано у одредби члана 20. Конвенције Уједињених нација против корупције из 1999. године, за које је предвиђено да државе потписнице имају обавезу да размотре могућност његовог увођења у национална законодавства полазећи од својих устава и основних начела правног система, треба рећи да у кривичноправној теорији постоје разлози *pro et contra* увођења овог кривичног дела. Разлози који иду у прилог увођењу инкриминације незаконитог богаћења јесу следећи: претпоставка (засада непотврђена) да би

законодавству Србије од доношења КЗ: темељно опредељење законодавца или инцидент“, *Crimen*, Београд, 2/2012, 182–183.

21) Овакво решење је, примера ради, прихваћено и у швајцарском, аустријском, словеначком и хрватском законодавству.

22) Lackner, Kühl, *Strafgesetzbuch Kommentar*, München, 2007, 830–833.

дата инкриминација првенствени значај имала у сузбијању тзв. системске корупције и корупције коју врше представници политичке власти и, с обзиром на начин на који је инкриминација дефинисана у Конвенцији, доказивање овог кривичног дела у пракси не би требало да представља проблем будући да је за његово постојање довољно да се утврди знатна разлика између вредности имовине коју је јавни функционер имао у моменту ступања на функцију и у неком каснијем моменту, у току или после престанка функције, под условом да не може да докаже да је имовину стекао на законит начин. Разлози против увођења инкриминације незаконитог богађења јесу следећи: иако нема довољно аргумената да се тврди да би инкриминација била противуставна и да крши право својине, она би фактички, ипак, водила извесном ограничењу права својине будући да би свако (истина, мањи број појединаца) ко прихвати политичку или другу функцију био подвргнут контроли и преиспитивању имовине а, такође, изложен ризику да буде осуђен иако није вршио коруптивна кривична дела; спорно је да ли би се и у којој мери ова инкриминација у пракси примењивала у односу на јавне функционере; дефиниција овог кривичног дела која је дата у члану 20. Конвенције врло је уопштена и тешко да се може прилагодити номотехничким стандардима нашег кривичног права; из разлога што је терет доказивања на окривљеном који мора да докаже да је имовину стекао на законит начин, доводи се у питање поштовање претпоставке невиности; с тим у вези, доводи се у питање и право окривљеног на одбрану које, поред осталог, подразумева и право на ћутање – у ком случају би окривљени неминовно био осуђен; такође, нејасно је шта је основ одговорности код овог кривичног дела – да ли је предузета радња извршења или поседовање одређене имовине; негативно је то што ово кривично дело по својој природи и дејствима, у великој мери, подсећа на раније постојећи и компромитовани институт порекла имовине и, најзад, уколико би се законодавац одлучио да уведе ово кривично дело, врло озбиљан проблем може бити на који начин дефинисати поједина обележја његовог бића јер је једино неспорно да би објект била имовина која није у складу са законитим приходима, тј. имовина која је знатно изнад тога, док би приликом прописивања свих осталих обележја претходно требало разрешити немали број дилема – у вези са радњом извршења спорно је да ли треба да обухвати пропуштање да се пријави стечена имовина, поседовање имовине која је знатно изнад законитих прихода или стицање дате имовине; у односу на круг извршилаца, спорно је да ли то могу бити сви функционери, само неки функционери или сви грађани; такође, спорно је и

да ли треба посебно прописати обавезно одузимање имовине која прелази закониту зараду; затим, да ли предвидети посебан основ искључења противправности у случају да учинилац учини вероватним да је имовина стечена на законит начин и, најзад, спорно је како решити питање стицаја овог кривичног дела и кривичног дела прикривања (да ли прописивањем посебног облика кривичног дела незаконитог богаћења код којег би извршилац било лице на које је имовина пренета) као и питање његовог односа са другим сличним кривичним делима.²³⁾

б) Разматрање могућности проширења постојећих законских описа појединих кривичних дела. Примера ради, код кривичног дела приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185. КЗ) радњом извршења требало би обухватити и поседовање или ширење порнографије, тј. предмета порнографске садржине који представљају реално приказивање непостојећих малолетних лица као и приказивање лица која су пунолетна, али по својим физичким карактеристикама изгледају као да су малолетна.

в) Преиспитивање постојања потребе за структуралним и садржинским унапређењем појединих глава кривичних дела и њихово конципирање тако да представљају логичну и хомогену целину. У том смислу би се кривична дела против привреде можда могла, по узору на већину европских законодавстава, конципирати тако да појам одговорног лица постане сувишан.

г) Аналитичко разматрање постојећих квалификованих и привилегованих облика ради прецизнијег одређивања кривичних дела. Тако би рецимо, код кривичног дела тешког убиства (члан 114. КЗ) требало размотрити могућност сажимања појединих квалификаторних околности.

Ово пре свега из разлога што је у складу са одредбом члана 26. ЗИД КЗ/2009/септембар, законодавац код кривичног дела тешког убиства проширио круг квалификаторних околности које су везане за посебна својства пасивног субјекта и тичу се дужности или послова које пасивни субјект обавља. Први нови облик тешког убиства из члана 114, тачка 7. КЗ обухвата лишење живота судије, јавног тужиоца или његовог заменика и полицијског службеника. Осим одговарајућег својства пасивног субјекта, за овај облик тешког убиства потребно је да је убиство извршено „у вези са“ вршењем службене дужности. Будући да се постојећим обликом тешког убиства који је предвиђен у члану 114, тачка 6. КЗ, датим пасив-

23) З. Стојановић, „Кривично дело незаконитог богаћења – разлози за и против увођења“, у: *Актуелна питања кривичног законодавства*, Златибор, 2012, 343–349.

ним субјектима пружа заштита у случајевима када је до убиства дошло „при“ вршењу службене дужности, увођењем овог облика додатно се проширује постојећа кривичноправна заштита. Иако је са криминално-политичког аспекта неспорно да лица према којима се врши овај облик тешког убиства треба да уживају „посебну“ кривичноправну заштиту јер су због природе својих послова објективно изложени „посебној“ врсти опасности, питање које се поставља јесте да ли је у датом контексту оправдано правити разлику између ситуације када су судија, јавни тужилац, његов заменик или полицијски службеник лишени живота „при“ вршењу своје службене дужности и „у вези“ са њом. Други нови облик тешког убиства из члана 114, тачка 8. КЗ обухвата лишење живота лица које обавља послове од јавног значаја. Појам посла од јавног значаја такође је уведен доношењем ЗИД КЗ/2009/септембар и претпоставља обављање професије или дужности која има повећан ризик за безбедност лица које га обавља, а односи се на занимања која су од значаја за јавно информисање, здравље људи, образовање, јавни превоз, правну и стручну помоћ пред судским и другим државним органима (члан 112, став 32. КЗ). Као и код претходног облика тешког убиства, и овде је потребно испуњење два услова: да постоји одговарајуће својство пасивног субјекта и да је убиство извршено „у вези са“ пословима које пасивни субјект обавља, тј. пословима од јавног значаја. Код овог облика тешког убиства суштинско питање јесте на који начин треба тумачити појам „посао од јавног значаја“. Са гледишта наведене законске одредбе, овај појам обухвата две претпоставке: да је реч о професији или дужности чије је обављање повезано са повећаним ризиком за безбедност лица које их обавља и да је реч о одређеним областима за које су те професије или дужности од значаја. У вези са првом претпоставком, спорно је „само“ једно – на основу којих се критеријума утврђује да ли одређена професија или дужност има повећани ризик за безбедност лица које их обавља. У вези са другом претпоставком, спорно је много тога – на основу којих се параметара утврђује значај који одређена професија или дужност има за одговарајућу област; на који начин треба извршити степеновање тог значаја; који степен значаја је релевантан за постојање кривичног дела; да ли треба или не треба применити претпоставку да сви који су запослени у наведеним областима, по природи ствари, обављају послове од значаја за те делатности и да ли кривичноправну заштиту уживају и лица која нису запослена у наведеним областима, али се баве занимањима која имају значај за те области. Из разлога што језичко тумачење не може да понуди одговоре на постављена питања, сматра се да решење треба потражити у примени телеолошког тумачења и повећани ризик за безбедност везати за вршење одређених кри-

вичних дела према датим лицима, што значи да је за постојање овог облика тешког убиства потребно да постоји повећани ризик да према тим лицима буде извршено одређено кривично дело приликом вршења њихове дужности или професије.²⁴⁾

Када се све узме у обзир, јасно је да уношење два нова облика тешког убиства представља (велик) корак у правцу даљег ширења законског описа кривичног дела тешког убиства, што за последицу има да тешка убиства, уместо изузетка, постају чешћи облици убиства од обичних убиства. Осим тога, у легислативном погледу овако бројна набрајања, уместо добро формулисаних општенијих облика, несумњиво представљају пример претеране казуистике у правним прописима.²⁵⁾ Најзад, овде треба имати на уму и то да би лишење живота до којег је дошло у вези са вршењем службене дужности, односно у вези са пословима које пасивни субјект обавља у највећем броју случајева могло бити обухваћено лишењем живота „из других ниских побуда“ (члан 114, тачка 5. КЗ).

д) Преиспитивање казних распона и њихово међусобно усаглашавање – првенствено код кривичних дела против полне слободе.

ђ) Редифинисање номотехнички лоше обликованих кривичних дела, тј. кривичних дела код којих су обележја бића прешироко или непрецизно постављена, што доводи до дилема приликом њиховог тумачења и омогућује злоупотребу. Тако примера ради, нема оправдања што законодавац у глави кривичних дела против брака и породице интервенише само на плану кажњавања, и то поштравањем прописаних казни, а пропушта да критички преиспита и садржајно унапреди поједине инкриминације. У том смислу, треба рећи да постоји потреба да се побољша прилично широка и неодређена дефиниција кривичног дела насиља у породици (члан 194. КЗ)²⁶⁾ као и да се јаснијим дефинисањем реше дилеме које постоје у вези са тумачењем појединих обележја бића кривичних дела недавање издржавања (члан 195. КЗ)²⁷⁾ и кршење породичних обавеза (члан 196. КЗ).²⁸⁾

24) З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2012, 385.

25) Ђ. Ђорђевић, „Облици убиства у савременом кривичном законодавству“, *Правни живот*, Београд, 9/2010, 9–10.

26) Вид. Н. Делић, „Кривичноправни аспект насиља у породици“, у: *Насиље у породици*, Београд, 2012, 108–124.

27) Вид. Н. Делић, „Основне карактеристике кривичног дела недавање издржавања (члан 195. КЗ)“, у: *Казнена реакција у Србији, Други део*, Београд, 2012, 141–144.

28) Вид. Н. Делић, „Кривичноправна заштита непунлетних лица“, *Правни живот*, Београд, 10/2013, 133–135.

е) Редакцијско дотеривање законских описа кривичних дела која су преузета из међународних докумената без претходне номо-техничке адаптације. По природи ствари, то су првенствено кривична дела из главе кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом. Реч је о инкриминацијама које, поред знатних одступања од правила прихваћене законодавне технике, карактерише како наглашена казуистика, тако и коришћење генералних клаузула, што у великој мери отежава њихово тумачење и може да доведе до неуједначене судске праксе. Осим тога, законским описима једног броја кривичних дела из ове главе упућује се на примену правила међународног права, што овим делима даје бланкетни карактер. Дате бланкетне диспозиције, које се по правилу, изражавају формулацијом „Ко кршећи правила међународног права...“, са једне стране, омогућавају да се без измене закона уважава изражена динамика релевантних међународних правила и на тај начин обезбеди континуирана усаглашеност националног законодавства, али, са друге стране, додатно отежавају тумачење.

ж) Терминолошко уједначавање, језичко усклађивање и граматичко кориговање норми посебног дела и њихово усаглашавање са нормама општег дела закона.

з) Критичку анализу кривичних дела код којих је кажњива зона екстензивно постављена тако да обухвата и одређене раније стадијуме, као што је кажњавање припремних радњи и посебно предвиђено кажњавање за покушај кривичног дела, те разматрање могућности да се код кривичних дела код којих то није учињено криминална зона на дати начин прошири, уколико се утврди да би, с обзиром на значај објекта заштите, то имало своје криминално-политичко оправдање.

и) Усклађивање система инкриминација са одговарајућим међународним документима. Примера ради, даље усклађивање појединих кривичних дела из главе кривичних дела против полне слободе са Конвенцијом Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања из 2006. године и Оквирном одлуком Савета Европске уније 2004/68/ЈНА о спречавању сексуалног искоришћавања деце и дечје порнографије из 2003. године, затим даље усклађивање кривичних дела везаних за злоупотребу опојне дроге са Лисабонским уговором из 2009. године и Оквирном одлуком Савета Европске уније 2004/757/ЈНА о трговини дрогом из 2004. године, као и даље усклађивање коруптивних кривичних дела са Конвенцијом Уједињених нација против корупције из 1999. године.

ј) Усклађивање кривичног и прекршајног законодавства у смислу отклањања двоструких инкриминација или прецизнијег разграничења између прекршаја и кривичних дела. Овде, пре свега, треба имати на уму два кривична дела из главе кривичних дела против јавног реда и мира: кривично дело недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја (члан 348 КЗ) и кривично дело насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу (члан 344а КЗ).

к) Критичко преиспитивање извршених декриминализација – на првом месту кривичног дела клевете.

л) Преко потребну потпуну декриминализацију извесног броја кривичних дела.

III

Све наведено говори у прилог закључку да би наставак актуелне реформе, како општег, тако и посебног дела кривичног законодавства, требало да се одвија у више прогресивних фаза, током којих би поједини функционално повезани и садржински условљени сегменти овог сложеног нормативног система најпре били детаљно критички анализирани. Тек по окончању овог изузетно захтевног задатка, требало би приступити формулисању законских решења која би, за разлику од извесног броја досадашњих решења, у потпуности морала да буду заснована искључиво на научним сазнањима и искуствима судске праксе.²⁹⁾

ЛИТЕРАТУРА

Делић Н., „Кривична дела против правосуђа у светлу измена и допуна из 2009. године“, у: *Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево*, 1/2010, 77–103.

Делић Н., „Забрана (искључење) ублажавања казне у одређеним случајевима“, у: *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, Четврти део*, Београд, 2010, 177–195.

Делић Н., „Кривичноправни аспект насиља у породици“, у: *Насиље у породици*, Београд, 2012, 107–127.

Делић Н., „Основне карактеристике кривичног дела недавање издржавања (члан 195. КЗ)“, у: *Казнена реакција у Србији, Други део*, Београд, 2012, 131–155.

29) Вид. З. Стојановић, „Стратегија остваривања сврхе кривичног права“, *Архив за правне и друштвене науке*, Београд, 3–4/2008, 163–174 и З. Стојановић, „Процес стварања кривичног законодавства и сузбијање криминалитета“, у: *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, Трећи део*, Београд, 2009, 13–30.

- Делић Н., „Кривичноправна заштита непунолетних лица“, *Правни живот*, Београд, 10/2013, 107–138.
- Делић Н., „Злоупотреба опојних дрога у светлу реформе кривичног законодавства“, у: *Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена*, Златибор, 2013, 339–365.
- Делић Н., *Нова решења у Посебном делу КЗ Србије*, Београд, 2014.
- Ђорђевић Ђ., „Облици убистава у савременом кривичном законодавству“, *Правни живот*, Београд, 9/2010, 8–21.
- Lackner, Kühl, *Strafgesetzbuch Kommentar*, München, 2007.
- Миладиновић-Стефановић Д., *Редовно одмеравање казне у кривичном праву*, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013.
- Радуловић, Ј., *Криминална политика, Политика сузбијања криминалитета*, Београд, 1999.
- Ристивојевић Б., „Негативна криминално-политичка кретања у материјалном кривичном законодавству Србије од доношења КЗ: темељно одређење законодавца или инцидент“, *Crimen*, Београд, 2/2012, 170–190.
- Стојановић З., *Политика сузбијања криминалитета*, Нови Сад, 1991.
- Стојановић З., „Правно-филозофске концепције у Предлогу кривичног законика Србије и Кривичном закону Црне Горе“, у: *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна решења*, Будва, 2005, 9–25.
- Стојановић З., „Стратегија остваривања сврхе кривичног права“, *Архив за правне и друштвене науке*, Београд, 3–4/2008, 163–192.
- Стојановић З., „Процес стварања кривичног законодавства и сузбијање криминалитета“, у: *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, Трећи део*, Београд, 2009, 13–31.
- Стојановић З., „Кривичноправни експанзионизам и законодавство Србије“, у: *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, Четврти део*, Београд, 2010, 32–47.
- Стојановић З., „Кривично дело незаконитог богаћења – разлози за и против увођења“, у: *Актуелна питања кривичног законодавства*, Златибор, 2012, 343–349.
- Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2012.
- Стојановић З., „Казнена политика у Србији: сукоб законодавца и судске праксе“, у: *Казнена реакција у Србији, Други део*, Београд, 2012, 1–17.
- Стојановић З., „Да ли је Србији потребна реформа кривичног законодавства?“, *Crimen*, Београд, 2/2013, 119–143.
- Стојановић З., *Кривично право, Општи део*, Београд, 2013.
- Стојановић З., Коларић Д., „Нова решења у Кривичном закону Републике Србије“, *Безбедност*, Београд, 3/2012, 7–31.
- Schönke, Schröder, *Strafgesetzbuch, Kommentar*, München, 2001.

Natasa Delic

**REFORM OF THE SPECIAL PART
OF SERBIAN CRIMINAL LEGISLATION:
PROGRESSIVE OR REGRESSIVE SOLUTIONS**

Resume

The enactment of the Criminal Code in 2006 marked the beginning of the new era in the development of Serbian criminal legislation, as our country was then provided with a modern and state-of-the-art criminal code which was the result of an in-depth critical re-evaluation and analysis of the current normative system from the perspective of the principle of legality.

The enactment of the new Law was immediately followed by the legislation reform which has so far included the enactment of four laws: The Law on Amendments to the Criminal Code from September 2009; The Law on Amendments to the Criminal Code from December 2009; The Law on Amendments to the Criminal Code from 2012 (LACC/2012) and The Law on Amendments to the Criminal Code from 2013 (LACC/2013). The interventions made by the enactment of these laws included the introduction of a number of new solutions both in the General and Special Part of the Criminal Code.

However, further attempts at developing Serbian criminal legislation have failed to follow the course set out in the legal solutions prescribed in the Code of 2006 and which took into account both our legal tradition and the accomplishments of the modern doctrine, and which were, to an extent, drawing upon compatible solutions set out in some foreign criminal codes, particularly German.

The amendments to the criminal legislation from 2009 (September and December) have generally deformed the existing criminal law system and brought about its deterioration both in terms of its content and its legislative-technical aspects.

The first, and the most transparent, characteristic is the imposition of more severe penalties for a large number of criminal offences, or more precisely – one-third of all criminal offences. This means that this kind of intervention was made in almost all chapters of the Code, except for the criminal offences against legal instruments and criminal offences against the security of computer data. The chapter on sexual criminal offences, with nearly two hundred sentence terms modified, is definitely the most striking example.

The second characteristic is the increased criminalisation – stipulation of new criminal offences. It should be noted that the legislators followed two negative tendencies here:

The first negative tendency is the stipulation of unnecessary criminal offences, criminal offences the legal descriptions of which have already been provided in the existing criminal offences, as well as the stipulation of criminal offences which, given the level of social threat inferred in them or the nature of protected asset, could have been sanctioned in some other manner, and not by the criminal justice intervention.

The second negative tendency is reflected in the stipulation of criminal offences with legal descriptions set too broadly. The terminology used to define specific elements of their essence (objective or subjective elements) was either unclear or imprecise in legal terms, or too colloquial, or even taken from the jargon of technical sciences. Some terminology was also etimologically or gramatically inadequate.

In contrast with the over-emphasised criminalisation, decriminalisation, on the other hand, as an important instrument for shaping criminal law and defining its relationship with other forms of social response to socially dangerous behaviour, was completely marginalised and reduced to abolition of only a few criminal offences, despite the fact that the catalogue of criminal offences contains a number of offences which require the narrowing of and more precisely defined criminal zone (partial decriminalisation) as well as a number of criminal offences that should be abolished (total decriminalisation).

The third characteristic of the reform of the Special Part of the Criminal Code is also related to the stipulation of new criminal offences and is reflected in the lack of cohesion and functional unity between the provisions of the Special and General Part respectively. Namely, in some cases, general criminal law institutes were incorporated in the legal description of basic or qualified forms of criminal offences, or their incorporation was not in compliance with appropriate general rules.

The enactment of the LACC/2012 (as well as LACC/2013) represents a positive turn in the criminal legislation reform. Apart from its other purposes, the objective of this Law was to correct the technical and material errors made in the previously enacted laws. However, this Law failed to eliminate the incongruities created by the imposition of more severe penalties for a large number of criminal offences. In addition, the cases where criminal law intervention is not required or justified were not decriminalized. Nonetheless, a “step forward“ in terms of quality is definitely the stipulation of new criminal offences, particu-

larly the following: agreeing the outcome of competition (Article 208b, CC); abuse of position by responsible person (Article 234, CC); misfeasance in public procurement (Article 234a, CC); and criminal offences related to terrorism (Art. 391a, 391b, 391c, 391d and 393a, CC).

It should be expected that further legislation reform will result in an improved criminal law that will be able to address the need for an efficient criminal law protection which will match the scope, dynamics and forms of modern crime.

This goal can be reached if the reform of both the Special and General Parts is continued in several successive phases. The specific segments of this complex normative system that are inter-connected in terms of their function and content should be analysed in detail in each phase. Only after the completion of this highly demanding task should the legal solutions be formulated. These solutions, unlike certain previous ones, should be entirely based on scientific knowledge and case law experience.

Key words: Criminal Code of Republic of Serbia, Special part of the Criminal Code of Republic of Serbia, the reform of criminal legislation of Serbia.

* Овај рад је примљен 24. априла 2014. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 09. јуна 2014. године.

